

Coloman Navarro

El darrer mes de juny se celebrà a Brescia, Itàlia, el XIV Congrés Mundial de l'AIEJI (Association Internationale des Educateurs de Jeunes Inadaptés), el qual tenia per lema: "*Funcions socioeducatives en un món multicultural*". Com indicava Gustavo Velastegui (President de l'AIEJI) en el seu discurs d'obertura, els canvis econòmics, socials i culturals que s'han produït durant els darrers lustres generen una "immensitat de problemàtiques" davant les quals l'educador, conscient del seu paper com a agent "educatiu-pedagògic des de l'òptica de la inserció, la integració i la participació dels individus" amb independència de llur origen social, ètnic, cultural, etc., intervé cada cop d'una manera més professionalitzada. Ara bé, aquests canvis afecten estructures molt profundes, com "la identitat i els valors" que defineixen la comunitat humana, incidint de ple, per tant, en els "mateixos fonaments de l'educació". D'aquí surt el títol de la conferència inaugural d'Edgar Morin, *Complexitat social i funció socioeducativa*. Això ens obliga a reflexionar sobre la naturalesa del fenomen i sobre les conseqüències que tenen i tindran aquests canvis en la nostra tasca com a educadors, ja que gran part dels destinataris de la nostra intervenció seran subjectes l'existència dels quals estarà marcada per la interpretació i les respostes que la societat dongui al problema de la multiculturalitat. En aquest sentit G.Velastegui va deixar constància del compromís ètic i social que ha de guiar tota tasca educativa, dedicant aquest congrés a la memòria del recentment finat Paulo Freire, i recordant-nos una vegada més que la funció capital de l'educació és la de construir noves opcions per al canvi social.

El congrés s'organitzà en diferents espais d'intervenció: fòrums, *workshops*, comunicacions lliures i assemblea de l'associació. Com que algun dia s'editaran les actes corresponents, les línies que segueixen a continuació són un comentari valoratiu, sense ànim d'exhaustivitat, en el qual s'intentarà plasmar aquells aspectes més significatius del congrés, segons el meu parer, (continguts, activitats, organització, etc.)

Els fòrums, on vàrem poder escoltar l'opinió dels *experts* sobre algunes qüestions generals directament relacionades amb el lema del congrés, es van caracteritzar, com també els *workshops*, i com és cada cop més freqüent en aquest tipus de "macrotrobades", per l'absència de debat com a conseqüència de la saturació de ponències. Ara bé, crec que cal valorar com a molt positiva la variada i significativa representació dels ponents, procedents d'organismes governamentals i institucions educatives, sobretot d'Europa, i, en nombre més escàs, d'altres continents.

Des del punt de vista dels continguts, la multiculturalitat es defineix com una realitat social que reflecteix i aguditza la crisi ideològica del pensament

hereu de la modernitat (esquerra versus dreta, llibertat versus igualtat, universalitat versus diferència, individu versus comunitat, etc.), que repercuteix en la tasca educativa en la mesura que afecta el disseny d'un model capaç de donar resposta a valors de caràcter universalista alhora que facilita el ple desenvolupament de cada individu. Aquesta situació generaria, com a conseqüència dels nous moviments migratoris i les demandes d'inserció social subsegüents en els contextos de recepció, noves realitats i problemes directament lligats a processos d'exclusió social. En aquest sentit, Claudi Bolzman (sociòleg de l'Institut d'Estudis Socials de Ginebra) insistia en una idea elemental i de gran importància: els moviments migratoris no tenen perquè generar bosses de pobresa i marginació. Són les polítiques dels països receptors les que en limitar l'accés a la condició de ciutadà generen processos d'exclusió i vulnerabilitat. Saïd Bouamama (sociòleg i economista, expert en processos multiculturals a l'Escola d'Educadors de Lille), aprofundint en la mateixa línia, ens va fer notar que la manera com s'analitza el problema no és aliena a la seva mateixa gènesi. La ingenuïtat (model "integracionista") pot produir efectes tan nefastos com la posició negativa o de compassió (model "naturalista/diferenciador") en no tenir en compte que el procés d'incorporació implica tant pèrdues com guanys per a l'immigrat (això ho saben les generacions anteriors ben integrades). El problema es produeix quan el canvi no comporta cap guany i a més augmenta les pèrdues (p.ex. quan els fills d'immigrats queden exclosos). És aleshores quan es produeix el retorn a lectures de la realitat que recuperen mecanismes ancestrals d'integració per diferenciació. Per això, Saïd Bouamama proposa generar dinàmiques que incrementin l'acostament, però és conscient que aquestes impliquen superar dos tipus de fronteres: les econòmiques i les socio-jurídiques. Finalment, en el mateix fòrum, Antoni Perotti (assessor expert d'UE), va aportar algunes reflexions, a propòsit de la diferenciació entre els conceptes d'integració social/integració i integració nacional/assimilació, i la seva proximitat amb una de les característiques que defineixen el neoracisme (no pas per a la diferència, sinó per a la barreja): la pèrdua d'espai de poder simbòlic.

També va resultar molt interessant el fòrum *La funció socio-educativa en un món multicultural*, malgrat la diversitat de contingut de les ponències. La qüestió de fons es podria sintetitzar en la pregunta següent: en aquesta situació de crisi i de xoc multicultural, l'educador social, perquè serveix? En la resposta a aquesta pregunta es va coincidir en la idea segons la qual l'educador social, s'entengui com s'entengui el seu rol professional, és necessàriament i abans de tot, un agent social que apleix una funció bàsicament intermitjancera, facilitadora del diàleg i, per tant, de la trobada. A partir d'aquí, Emmanuel Grupper (Israel) va definir el rol de l'educador

social, en tant que agent social, des del model ecològic de Brofenbrenner. Otto Filtzinger (Alemanya) va realitzar una anàlisi dels diversos components d'aquesta funció intermitjancera, emfasitzant la necessitat de plantejar un enfocament assistencial quan es tracta del moment de l'arribada, i un model interactiu/mitjancer posteriorment, abandonant, en aquesta segona fase, la concepció deficitària. Finalment, Duccio Demetrio (Itàlia) va exposar alguns aspectes i resultats de la seva experiència a Milà, fent ús de la memòria i la narració com a instruments relacionals per a la construcció d'una pedagogia intercultural.

Un altre fòrum especialment concorregut fou el moderat per Lluís Pantoja-Vargas, *Ètica i procés de personalització*, en el qual es va posar de manifest la necessitat de la reflexió ètica, com a base per a l'elaboració del codi deontològic que regeixi l'exercici professional de l'educador social. En aquest sentit, es va posar especial èmfasi en el fet que la multiculturalitat, caracteritzada pel canvi de valors, el relativisme i la indefinició del concepte d'educació, estimula simultàniament la resistència a captar un codi deontològic; d'aquí ve l'extraordinària dificultat de la seva elaboració (Qui el redacta? Quins continguts el componen?).

Els *workshops*, com també els fòrums, van generar sengles exposicions que no van poder ser debatudes degut a la manca de temps i l'agenda tan apretada. No obstant això, l'afluència de públic fou considerable en tots ells, essent l'estrella el *workshop* titulat *Identitat Professional i Cultura dels Educadors*, moderat per Manuela Salani (Itàlia). En conjunt, els *workshops* van mostrar una gran varietat de temes, des de l'actuació dels educadors socials a l'estranger, l'experiència dels educadors socials en contextos multiculturals i en processos d'exclusió i d'integració social, fins a temes relatius a la formació i les competències educatives que necessita l'educador social. En conjunt es va produir una forta coincidència al comprovar que l'actuació en contextos multiculturals està molt lligada a l'actuació davant de fenòmens d'exclusió social, on la tasca de l'educador social adquireix tot el seu sentit en tant que agent social de canvi. També hi hagué un acord important en comprovar el problema de la identitat que caracteritza l'educador social, fins a l'extrem de fer d'aquest tema l'objecte d'una paròdia, de les moltes amb què van amenitzar el congrés els estudiants d'educació social de l'escola de Brescia (a Itàlia, Educació Professional). Finalment, també es destacable la taula en què es van presentar per països alguns models de formació, malgrat l'escassa representació (Israel i Itàlia), i on les qüestions centrals foren: la necessitat d'integrar teoria i pràctica, la comprovació del fenomen de l'estrés professional i la necessitat de treballar per la valorització i reconeixement

social de la professió, els seus estudis i la necessitat de la formació permanent.

En conjunt, es pot valorar positivament el fet d'haver comprovat la coincidència dels participants respecte a la identitat de l'educador social com agent social de canvi, malgrat la indefinició dels continguts d'aquesta; i la necessitat de valorització i de reconeixement social de la professió. D'altra banda, la divergència i desconnexió entre models de formació i actuació presentats, així com la indefinició de la identitat de l'educador social, més que ser valorats com a aspectes negatius, es poden entendre com a evidència de que l'educació social és, malgrat l'antiguitat de les seves fonts, un camp emergent en procés de constitució.

Una prova d'això és la dispersió temàtica i el desequilibri territorial entre els grups que varen presentar *comunicacions*. La majoria de les comunicacions es centraren en l'exposició d'experiències particulars (nacionals?) i l'evolució de l'educació social en cada país amb relació a la intervenció amb població juvenil a problemàtiques molt diverses (inserció sociolaboral, integració social, intervenció en presons, etc.); van ser exposades per italians, suïssos, francesos, belgues i espanyols, sobretot. La representació d'altres països fou més esporàdica, essent significativa l'escassa presència anglosaxona.

Quant a l'Assemblea de l'AIEJI, el més destacable ha estat el canvi de nom: a partir d'ara Associació Internacional d'Educadors Socials, si bé conservarà les sigles AIEJI com a símbol d'identitat. Amb aquest canvi es legitima i institucionalitza el reconeixement a la pluralitat de públics i situacions en què intervé avui en dia l'educador social, fet que possiblement constituirà un dels trets definitoris més característics de la nostra professió. També és significatiu que dels tres lemes que resumeixen les orientacions polítiques per als propers 4 anys (contra el racisme, contra tota forma d'exclusió) un d'ells sigui "perquè la professió de l'educador social sigui reconeguda i presa seriosament com a professió de canvi social".

Com a síntesi, aquest ha estat un congrés que marca un gir en la història de l'AIEJI: la comprovació i reconeixement de l'obertura a la diversitat de públics, de situacions, de cultures, com a tret definitori de l'exercici professional d'aquest tipus d'educadors, sancionat definitivament amb el canvi de denominació de l'associació Associació Internacional d'Educadors Socials. Ara bé, també ha servit per posar de manifest els punts més fràgils del sector: l'absència d'elaboració teòricometodològica pròpia i la manca de reconeixement social. Ara bé, es tracta de mostres de debilitat pròpies

d'un organisme que no acaba de formar-se, o són realment signes de fragilitat propis d'una etapa de canvi i creixement? Del nostre compromís en el treball dia a dia, de la nostra capacitat per protagonitzar els processos de canvi social i de la qualitat tècnica i humana de la formació oferida als futurs educadors socials depèn, en gran mesura, la resposta a aquest i altres interrogants.

Colomán Navarro
Professor de la Diplomatura d'Educació Social
Universitat Ramon Llull, Barcelona